

Meraklının 8. SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK Bilgi Hazinesi

YUSUF DEMİR

**MEB
MÜFREDATINA
%100
BAĞLI
KALINARAK
HAZIRLANMIŞTIR**

**YENİ NESİL
OKULA
YARDIMCI
DERS KİTABI**



EĞLENCELİ BİLGİLER

ŞAŞIRTICI OLAYLAR

LGS TAVSİYELERİ

LGS GÖSTERGELERİ

KİLİT KAVRAMLAR

TARİHSEL METİNLER

YARARLI BİYOGRAFİLER

MİLLÎ TARİH BİLİNCİ

TABLO VE GRAFİKLER

“Evvela millete tarihini, asil bir millete mensup bulunduğunu, bütün medeniyetlerin anası olan ileri bir milletin çocukları olduğunu öğretmeliyiz.”

1881-1930

**Cumhuriyet'in Kuruluşunun
100. Yılı Anısına**



Önsöz

“Üzerinde yaşadığımız bu toprakları bize vatan yapan şehitlerimizin aziz hatıralarına”



Nice yıllar, yorucu gün ve gecelerin sonunda meydana getirdiğim bu eserimin, “Cumhuriyetimiz’in 100. Kuruluş Yılı” anısına, tarih kokan Anadolu topraklarının evlatlarına, bir kılavuz ve şuur kaynağı olacağına, onların yollarını aydınlatacağına olan inancım tamdır.

Yusuf Demir

Tarih ve Sosyal Bilgiler
Öğretmeni & Yazar

Tarih, insanlara kendi gözünün görme derecesinde yol gösteren bir kılavuzdur

Sosyal bilgiler ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin ana dokusunu oluşturan tarih, milletlerin hafızası gibidir ve insanlara kendi gözünün görme derecesinde yol gösteren bir kılavuz ve şuur kaynağıdır. Tarih filozofu İbn Haldun, “Bir su damlası, nasıl diğer su damllarına benzerse, bir milletin geleceği de geçmişine aynen benzer.” demektedir. İbn Haldun, bu sözleriyle milletlerin geçmişlerinden ders çıkartarak tarih ilminden faydalanması gerektiğini vurgulamıştır.

Tarih tekerrürden (tekrardan) ibaret sözünü çok severiz ve hataları tekrarlayıp dururuz

Oysa tarih bize öğretiyor ki belleği zayıf bir toplumuz. Bu yüzden, tarih tekerrürden ibaret sözünü çok severiz ve hataları tekrarlayıp dururuz. Bunun en dramatik örneğini geçen yüzyılın başlarında yaşamıştık. İlk olarak Saltuk Dede (Sarı Saltuk) öncülüğünde, 1263'te vatan yapmaya başladığımız Balkanları ve Rumeli'yi, 650 yıl aradan sonra 1913'te kaybettik. Sahiden, şehitlerin kanıyla sulanan ve 650 yılda vatanlaştıran bu memleketler, nasıl oldu da Mustafa Kemal'in değişiyile bir kurşun atılmadan, 8 ayda elimizden yitip gitmişti? Daha korkunç tehlike, Balkan faciasından beş yıl sonra, Anadolu toprakları için baş gösterdi. Anadolu'nun ortasında sıkışıp kalan milletin umutları, Sa-

karya Nehri boylarında kaburga kemikleri kırılmış ve savaşı sedye üzerinden yöneten Gazi Mustafa Kemal'in elde ettiği zaferle yeşerdi. Elde edilen bu zafer, milletin eski gönençli zamanlarını anımsattı ve güven tazeledi. Ve sonrasında büyük zafer geldi...

Tarihte ne kadar geriye bakabilirsek o kadar ileriye görebiliriz

Anadolu'nun eski sakinlerinden Hititler, Luviler, Kaşkalar, Frigler, Urartular, Lidyalılar, Kimmerler, İyonlar, Romalılar ve diğerleri... Bu milletler, yurt yaptıkları Anadolu topraklarını neden ve nasıl kaybetmişlerdi? “Ya da millet olarak biz”, 11. yüzyıldan sonra vatan yapmaya başladığımız Anadolu topraklarını 20. yüzyılın başlarında nasıl kaybetme noktasına gelip Balkanları kaybetmiştik? Acaba millî şuurumuzu mu kaybetmiştik? Birliğimiz mi ortadan kalkmıştı? Kültürümüz mü yozlaşmıştı? Bu soruları çoğaltabiliriz. Ancak şurası kesin ki bu soruların cevaplarını ancak tarihten öğrenebiliriz. Çocukluğumuzdan yaşlı duruma gelinceye dek her şeyde meydana gelen sürekli değişimin ayrımına tam olarak varamıyoruz. Tarihte ise ne kadar çok geriye bakabilirsek o kadar ileriye bakabiliriz. Tarihin tecrübelerinden yararlanarak hareket planları kurabiliriz. İleriye bakarken ve plan yaparken bize tek ışık tutan elbetteki geçmişte edindiğimiz tecrübeler olacaktır. Bu tecrübeler sayesinde daha akıllıca kararlar verebiliriz.



© Bu kitabın tüm yayın hakları
“Yusuf Demir Yayınları”na aittir. Kitap,
Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun
(5846. Yasa’nın) hükümlerine göre kısmen
ya da tamamen basılamaz, dolaylı da olsa
kullanılamaz; fotokopi ya da başka bir
teknikle çoğaltılamaz. Kitap mizanpajı,
tasarımı kopyalanamaz. Eserin tüm hakları
noter huzurunda saklı tutulmuştur.

Yazar
Yusuf DEMİR

Grafik Tasarım
Şahin BİNGÖL

Basım Tarihi
2022

Yayınevi Sertifika No:
43977

ISBN:
xxxxxxxxxxxxxx

Baskı
Elma Matbaacılık Yay.
Kır. San. Tic. Ltd. Şti.
Tel: 0212 544 34 34
Sertifika No: 47205



facebook.com/yusufdemiryayinlari



0535 409 69 68



instagram.com/yusufdemiryayinlari



www.yusufdemiryayinlari.com



info@yusufdemiryayinlari.com



“Büyük devletler kuran atalarımız büyük ve
geniş medeniyete de sahip olmuştur. Bunu
aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve dünyaya
bildirmek bizler için bir borçtur.”

H. Atatürk

Doğrulama Kodu : 67c7fd67-3295-4ca6-8a24-1104f0714777



T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

TELİF HAKLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İLİM EDEBİYAT ESERLERİNE İLİŞKİN KAYIT-TESCİL BELGESİ

İSTİKLAL MARŞI



Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül... Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim: Bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam taşarım.

Garb'ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim îman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmânı boğar,
«Medeniyet! » dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri «toprak!» diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fişkıracak toprağı sıksan, şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün vârmı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

Rûhumun senden îlâhî şudur ancak emeli:
Değmesin ma'bedimin göğsüne nâmahrem eli;
Bu ezanlar -ki şehâdetleri dînin temeli-
Ebedî, yurdumun üstünde benim inlemeli.
O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım;
Her cerîhamdan, îlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fişkırır rûh-i mücerred gibi yerden na'şım!
O zaman yükselerek arşa değer, belki, başım.

Dalgan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

“Ey Türk gençliği!

Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni, bu hazineden, mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî, bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin!

Bu imkân ve şerâit, çok nâmûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir.

Bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr-u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi, vazifen; Türk İstiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asîl kanda, mevcuttur!

Mustafa Kemal Atatürk
20 Ekim 1927



1. ÜNİTE: BİR KAHRAMAN DOĞUYOR

Uyanan Avrupa ve Sarsılan Osmanlı	6
Mavi Gözlü Çocuk : Mustafa	13
Buhranlar Büyük Kahramanlar Doğurur	19
Adım Adım Liderliğe	20



2. ÜNİTE: MİLLÎ UYANIŞ : BAĞIMSIZLIK YOLUNDA ATILAN ADIMLAR

Dünya Savaşı'na Yol Açan Gelişmeler	26
Osmanlı Devleti'nin Son Savaşı : I. Dünya Savaşı	29
İşgal Yıllarında Anadolu	44
Cemiyetler ve Kuvayimillîye	49
İstiklal Yolculuğu	50
Bir Millet'in Yemini: Misakımillî	58
Büyük Millet Meclisine Karşı Çıkarılan Ayaklanmalar	62
Geçersiz Bir Antlaşma : Sevr Antlaşması	63



3. ÜNİTE: MİLLÎ BİR DESTAN : YA İSTİKLAL YA ÖLÜM!

Doğu ve Güney Cepheleri	66
Batı Cephesi	69
Maarif Kongresi	76
Millî Mücadele, Millî Seferberlik : Tekâlif-i Milliye	77
Direnışten Diriliş : Sakarya'dan Büyük Taarruz'a	79
Türkiye'nin Tapu Senedi : Lozan Antlaşması	87
Sanat ve Edebiyat Eserlerinde Millî Mücadele	90



4. ÜNİTE: ATATÜRKÇÜLÜK VE ÇAĞDAŞLAŞAN TÜRKİYE

Atatürk İlkeleri	92
Siyasi Alandaki Gelişmeler	94
Hukuk Alanındaki Gelişmeler	99
Eğitim ve Kültür Alanındaki Gelişmeler	100
Toplumsal Alandaki Gelişmeler	110
Ekonomi Alanındaki Gelişmeler	114
Sağlık Alanındaki Gelişmeler	120
İlelebet Cumhuriyet	123
Atatürk İlke ve İnkılaplarının Temel Esasları	126



5. ÜNİTE: DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI

Demokratikleşme Yolunda Atılan Adımlar	128
Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi	132
Türkiye Cumhuriyeti'ne Yönelik Tehditler	135



6. ÜNİTE: ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Türk Dış Politikasının Temel İlkeleri	138
Dış Politikada Yaşanan Gelişmeler	140
Misakımillî'nin Son Zaferi: Hatay	145



7. ÜNİTE: ATATÜRK'ÜN ÖLÜMÜ VE SONRASI

Atatürk'ün Vefatı ve Yankıları	148
İnsan Eserleriyle Yaşar	153
Yeniden Sarsılan Dünya	155
II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri	179
Demokrasi Yolunda Güçlü Adımlar	182

1.ÜNİTE

BİR KAHRAMAN
DOĞUYOR



ÜNİTENİN KONU BAŞLIKLARI

1. Uyanan Avrupa ve Sarsılan Osmanlı
2. Mavi Gözlü Çocuk: Mustafa
3. Buhranlar Büyük Kahramanlar Doğurur
4. Adım Adım Liderliğe

2016 TEOG-2	2016 TEOG-1	2017 TEOG-2	2018 LGS	2019 LGS	2020 LGS	2021 LGS	Toplam Soru Sayısı
—	—	—	—	—	2	—	2

TAVSİYELER

- Sorular terim ve kavramların sorgulanmasına yönelik olarak gelebilir.
- Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform, Aydınlanma Çağı ve Sanayi İnkılabı'nın Avrupa'nın gelişimi üzerindeki etkileri kavranmalıdır.
- Coğrafi Keşifler, Sanayi İnkılabı ve milliyetçiliğin Osmanlı üzerindeki etkileri kavranmalıdır.
- Osmanlı'yı kurtarmak için ortaya çıkan Batıcılık, Osmanlıcılık, Turancılık, Türkçülük ve İslamcılık fikir akımları iyi kavranmalıdır.



SINAVDA ÇIKABİLİR

Düñün-u Umûmiye

İngiltere ve Fransa'dan alınan dış borçları ödeyemez hâle gelen Osmanlı ekonomisi iflas etti. Alacaklı devletler Düñün-u Umûmiye İdaresini kurarak Osmanlı'nın gelir kaynaklarına el koydular. Böylece devletin ekonomik bağımsızlığı ortadan kalktı.



ÖNEMLİ TARİHSEL METİN

Muharrem Kararnamesi

Osmanlı ekonomisinin iflas etmesi üzerine Osmanlı Devleti'nin borçlarını düzenlemek amacıyla, II. Abdülhamid Dönemi'nde, alacaklı devletlerin istekleri doğrultusunda 15 Ekim 1881 (28 Muharrem 1299) tarihinde açıklanan mali kararlardır.



YARARLI BİYOGRAFİ

Namık Kemal (1840-1888)

"Vatan Şairi" ve "Hürriyet Şairi" olarak anılan Namık Kemal, Türk milliyetçiliğine ilham kaynağı olmuş, Yeni Osmanlı hareketi mensubu, yazar, gazeteci, devlet adamı ve şairdir. Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ü eserleri ve fikirleriyle etkilemiştir.



Yanlış bilgiyle gelen "Yeni Dünya"

Kristof Kolomb, Hindistan'a ve Çin'e ulaşan doğu yolunun daha uzun olduğunu düşünüyordu. Bu yanlış bilgiyle, Ağustos 1492'de üç gemi ve 90 mürettebatla batıya doğru yola çıkan Kolomb, zorlu bir yolculuktan sonra bir adaya ulaşmıştı. Kolomb, bu adanın Hint adalarından birisi olduğunu düşündü ancak yanlışlıyordu. Burası Bahama Adaları'ndan birisiydi. Küçük altın takılar taktığını fark ettiği ada halkına İspanyolcada Hindistanlı anlamına gelen "İndias" adını verdi. 15 Mart 1493'te Yeni Dünya'ya yaptığı geziden İspanya'nın Palos limanına döndüğünde İspanya Kralı Fernando ve İspanya Kraliçesi İsabel onu törenle karşıladı. Keşif yolculuğu sırasında Bahama yerlilerinin küçük altın takılarını İspanya Kralı Fernando ve Kraliçe İsabel'e sunan Kolomb, bunları ileride Çin'in ve Hindistan'ın zenginliklerini İspanya'ya taşıyacağını kanıtı olarak gösteriyordu. Ancak Kristof Kolomb, tamamen yanlışlıyordu. Farkında olmadan Çin'e ulaşmaktan da önemli bir iş başarmış, Avrupa ile Doğu'nun arasında yer alan kıtaya (Amerika) ulaşmıştı. Yanlış bilgi ile Yeni Dünya'nın kapıları, Avrupalılara açılmıştı artık.

Sömürgeciliğin (Emperyalizmin) doğuşu

1870'e doğru, Avrupalı güçlerden İngiltere, Fransa, Hollanda, İspanya, Portekiz birer sömürge imparatorluğu hâline gelmişti. Bunlardan en büyüğü, yani İngiliz imparatorluğu, yaklaşık 22 milyon km²'lik bir alana yayılıyor ve 500 milyon nüfus barındırıyordu. Bu imparatorlukların kökenleri 15. yüzyıldaki Coğrafi Keşifler'e kadar uzanır.



Avrupalı Sömürgeci Devletlerin I. Dünya Savaşı Öncesindeki Ülke Yüz Ölçümleri, Ülke Nüfusları, Sahip Oldukları Sömürgelerin Yüz Ölçümleri ve Sömürgelerin Nüfusları

	İngiltere	Fransa	Belçika	Hollanda	Almanya
Ülke Yüz Ölçümü (km ²)	94.000	212.600	11.800	13.200	210.000
Ülke Nüfusu	45.500.100	42.000.000	8.300.000	8.500.000	67.500.000
Sömürgelerinin Yüz Ölçümü (km ²)	13.100.000	4.300.000	940.000	790.000	1.100.000
Sömürgelerinin Nüfusu	470.000.000	65.000.000	13.000.000	66.000.000	13.000.000

Avrupalıların human zoosları (İnsan bahçeleri)



Avrupa'nın sömürge tarihi, human zooslar yani insan bahçeleri gibi birçok insanlık dışı uygulamayla doludur. Avrupalılar, sömürgeleştirdiği yerlerdeki, özellikle Afrika'daki insanları human zooslarda tıpkı hayvanat bahçesindeki hayvanlar gibi sergiliyorlardı. İnsanlık dışı bu bahçeler Paris, Hamburg, Barcelona, Londra, Milan, New York gibi birçok şehirde yer alıyordu. Bu merkezlerdeki human zooslarda sergilenen

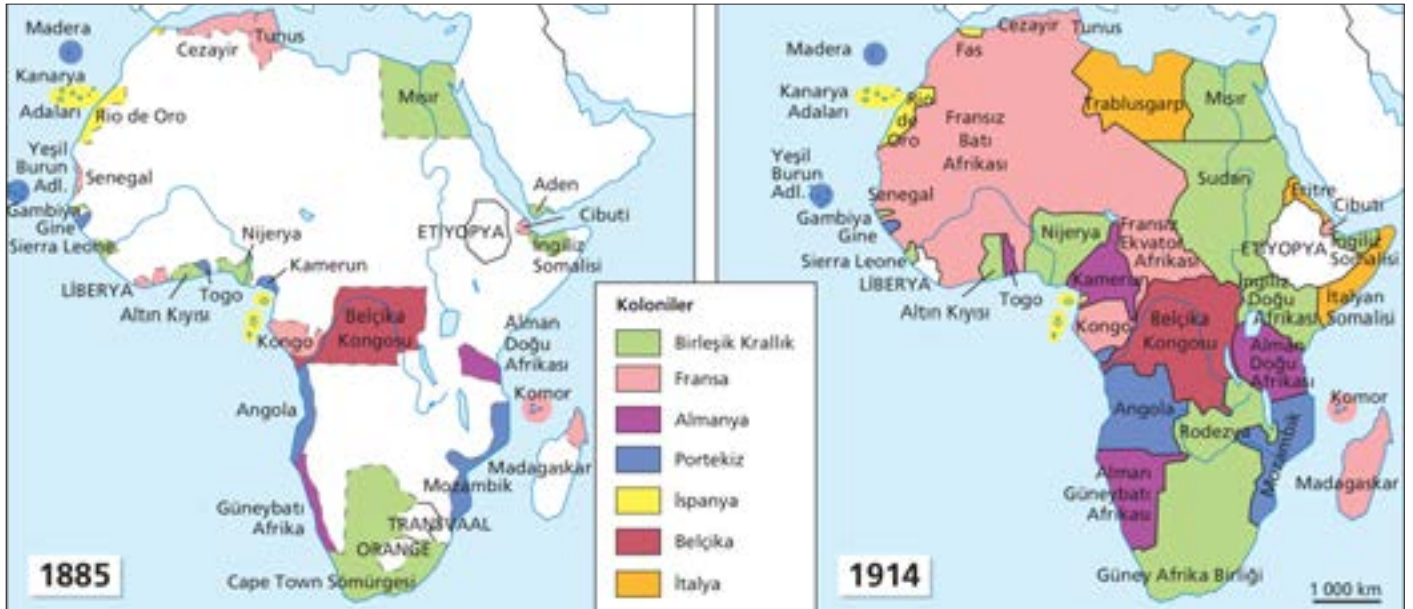
Afrika kökenli insanları, milyonlarca insan ziyaret ediyor ve onları maymunlara yem atar gibi besliyordu. Human zooslar için binlerce insan vatanlarından koparılıp bu bahçelere getirilmiştir. Çoğu da vücutlarının tanımadığı suçiçeği ve kızamık gibi hastalıklardan hayatlarını kaybetmişlerdir. Human zooslar, Avrupa Birliği'nin yönetim merkezi olan Belçika'nın başkenti Brüksel'de 1958'lerde bile hâlâ varlığını devam ettiriyordu.

Kongolu Ota Benga Bronx, New York'taki Bronx Hayvanat Bahçesi'nde 1906'da kucağında bir yavru şempanzeyle sergilendi. Sergilendiği yerde yaşına, kilosuna, boyuna, getirildiği yere, kim tarafından getirildiğine ve ne zamana kadar sergileneceğine dair bilgiler yazıyordu. (Üstte)



Bir garip eski Alman sömürgesi

Sömürge yarışına geç başlayan Almanlar, 1883'te Güneybatı Afrika'daki Namibya'yı sömürge hâline getirmişlerdir. Herero ve Nama adlı yerli halklar direnişe geçince öfkelenen Almanlar bir imha savaşı başlatır. Almanlar, 1908 soykırımında binlerce yerliyi katleder. Buna rağmen günümüz Namibya'sında insan, cadde ve yerlere Almanca isimler verilmeye hâlen devam ediliyor ve ülke nüfusunun önemli bir kısmı Almanca konuşuyor. Bugünlerde de adını Nazi lideri Adolf Hitler'den alan bir siyasetçi yerel ve bölgesel seçimlerde büyük bir zafer kazandı. Namibya'da iktidar partisi SWAPO'nun adayı Adolf Hitler Uunona, 25 Kasım'daki seçimlerde Oshana Bölgesi'nde oyların yüzde 85'ini alarak bölgesel meclise seçilmeyi başardı.



1885'ten 1914'e Afrika'nın sömürgeleştirilmesi.



Brüksel'deki (Belçika) sarayına "Afrika Müzesi" açan Belçika Kralı Leopold, acımasızca sömürgeleştirip Kongo'dan getirdiği yerlileri "insanlar için düzenlenen hayvanat bahçesinde" sergilemiştir.

Tefecilerden borç para alan Osmanlı'nın ekonomik çöküşü

Sanayileşemeyen ve ekonomisini düzeltemeyen Osmanlı Devleti, uzun süren ve genellikle yenilgiyle sonuçlanan savaşların giderlerini karşılamakta zorlanıyordu. Devlet, bütçeden karşılayamadığı para gereksinimini iki yoldan bulmaya çalışıyordu. İlki dış borçlanma yoluydu. Özellikle Paris, Londra ve Viyana gibi para merkezlerindeki uluslararası kurumlardan borç alınıyordu. Bu yetmediği zamanlar ise iç borçlanma yoluna gidiliyordu. İç borçlanma yolu "Galata Bankerleri" denilen bir banker sınıfının doğmasına neden olmuştu. Galata bankerleri devletin bir taraftan para gereksinimlerini karşılıyor, diğer taraftan da dış borçlanmalara aracılık ederek önemli roller oynuyorlardı.



Devlet, Galata bankerlerinden yüksek faizle borç alıyordu. Devletin tefeci durumundaki bu kişilerle olan ilişkileri imparatorluğun yıkılmasının nedenlerinden birisi olacaktır.

İlk borç ve ardından gelen iflas

Osmanlı ekonomisi, Abdülmecid Dönemi'ndeki (1839-1861) Kırım Savaşı (1853-1856) nedeniyle büyük bir açık verdi. Açığı kapatmak için İngiltere'den ilk kez dış borç alındı. Zamanla diğer Avrupa devletlerinden de borçlar alınmaya başlandı. Osmanlı zamanla borçlarını

ödeyemez hâle geldi. Böylece 1881'de Avrupa devletlerinin temsilcilerinden oluşan Düyûn-u Umûmiye (Genel Borçlar) İdaresi kuruldu. Böylece Osmanlı Devleti'nin düzenli gelir kaynakları denetim altına alınarak devletin ekonomik bağımsızlığı ortadan kalktı.

Düyûn-u Umûmiye İdaresi

Osmanlı Devleti, İngiltere ve Fransa'dan aldığı borçların faizlerini ödeyemeyecek duruma gelince alacaklı devletler Osmanlı Devleti'nin gelir kaynaklarına el koyarak Düyûn-u Umûmiye İdaresini kurdular. Düyûn-u Umûmiye İdaresi, ülkeden çok büyük paralar toplayarak devlet hazinesine büyük zararlar verdi. 1909-1910 mali yılında

ülkeden çıkarılan para 6.273.046 liraydı. Aynı yıl bütçenin toplam geliri 25.078.962 liraydı. Osmanlı borçlarının tahsili için kurulan Düyûn-u Umûmiye İdaresinin binası, Lozan Antlaşması ile Osmanlı borçlarının yeniden yapılandırılması sonucu işlevini yitirmiş ve 1933'te İstanbul Erkek Lisesinin kullanımına sunulmuştur.

Osmanlı Devleti'nin 1913 Mali Yılı Gider Bütçesi (Milyon Kuruş)

Gider Çeşidi	Miktarı	Payı (%)
Düyûn-u Umûmiye (Devlet Borçları)	550	18,5
Hazine-i Hassa (Padişah Özel Bütçesi)	50	1,7
Millî Savunma - Askerî Fabrikalar	1.150	38,4
İçişleri - Emniyet - Jandarma	380	12,8
Adalet ve Dış İşleri Hizmetleri	130	4,2
Maliye (Cari Giderler)	240	8,1
Yatırım Giderleri	225	7,5
Diğerleri	260	8,6
Toplam	2.985	100,0



İstanbul Erkek Lisesi olarak kullanılan Düyûn-u Umûmiye İdaresi binası.



"En korkunç sömürgecilik eğitim kapitülasyonları yoluyla beyinlerin sömürgeleştirilmesidir." Oktay Sinanoğlu (20. yüzyılda Yale Üniversitesi'nde "tam profesörlük" unvanını en genç yaşta kazanan öğretim üyesi)

Osmanlı'nın, kapitülasyonlar karşısında düştüğü acizlik

Uzun yıllar Osmanlı ülkesinde yaşayan İngiliz William N. Churchill, 8 Mayıs 1836 günü oğlu ve bir arkadaşı ile Kadıköy'de ava çıkmıştı. Churchill, av sırasında yöre halkından defterhane kâtiplerinden Necati Efendi'nin oğlunu vurur. Bunun üzerine Churchill, Üsküdar kadısının verdiği kararla hapsedilir. Bundan sonra yaşanan olaylar Rusya'nın ifadesiyle hasta ve aciz bir adamın hâlini andırıyordu. İngiliz büyükelçisi Ponsonby kapitülasyon haklarına dayanarak bir İngiliz'in suçlu bile olsa tutuklanamayacağını ileri sürerek Osmanlı Devleti'ne sert bir nota verdi. Osmanlı makamları Churchill'i serbest bırakmak zorunda kaldıkları gibi Churchill'in gönlünün alınabilmesi için de ona bazı imtiyazlar vermişlerdi. Churchill'e Osmanlı topraklarından zeytinyağı ihracı için özel bir ferman ve Türkçe gazete çıkarma imtiyazı verilmiştir. Churchill bu imtiyazla

1840'da Ceride-i Havâdis gazetesini çıkarmaya başlamıştı. Bir dönem ekonomik yönden zor duruma düşen gazetenin sahibi olan Churchill'e, Osmanlı Padişahı Sultan Abdülmecid tarafından maaş bağlanmıştı.



Osmanlı Padişahı Sultan Abdülmecid'in yabancı hayranlığı ve saflığı İngilizlerce sık sık alay konusu oluyordu.

Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkan fikir akımı: Milliyetçilik

Osmanlı, birden çok ırk ve dinin bir araya gelmesiyle oluşmuş çok uluslu bir imparatorluktu ve Osmanlı'yı oluşturan halklar arasında "Hepimiz Osmanlı'yız, aramızda hiçbir fark yok." anlayışı yoktu. Kısacası Osmanlı'da "millet sistemi" vardı. Millet sisteminin bir gereği olarak her din ve etnik grubun kendi ibadet yeri, kendi mahkemeleri bulunmaktaydı. Osmanlı'daki millet sisteminin sağladığı milliyetçiliğe hazır bu ortam, Osmanlı'yı 19. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra yıkıma sürükledi. Osmanlı içindeki milletler, Çarlık Rusyası, İngiltere ve Fransa gibi emperyalist devletlerin yardımıyla bağımsız devletler kurmaya başladılar.



Fransız Le Petit Journal dergisinin, Bosna - Hersek ve Bulgaristan'ın 1908'de Avrupalılarca Osmanlı'dan koparılmasını konu edinen kapak sayfası.

Muharrem Kararnamesi

1881 yılında dış borçlar alacaklılarının vekilleri İstanbul'a davet edilerek görüşmeler yapıldı. Sonuçta meydana gelen anlaşma Muharrem Kararnamesi ile tespit edildi (20 Kasım 1881).

Bu kararnameye göre, Maliye Bakanlığı dışında bağımsız bir Düyûnu Umûmiye yönetimi kuruluyordu. Yedi kişilik bir konsey bu yönetimi sağlayacaktı. Konseyde bir İngiliz delegesi İngiliz, Hollandalı ve Belçikalı alacaklıları, bir Fransız, bir Alman, bir İtalyan, bir Avusturya-Macaristan, bir Osmanlı delegesi de mensup oldukları memleketlerin alacaklılarını, bundan başka bir temsilci de Galata bankerlerini temsil edeceklerdi. Temsilciler, alacaklılar tarafından beş yıl için seçilecekti ve yeniden seçilebileceklerdi.

Hükûmet ile konsey arasındaki anlaşmazlıklar, hakem yoluyla çözülecekti. Hakem kararı kesindi. Konsey, kendi memurlarını dilediği gibi tayin etmekte serbestti. 5.000 kişilik bir kadro bu yolla meydana getirilmişti. Memurların yüzde ikisi yabancı, diğerleri yerli idi. Yerli Hristiyanların sayısı % 7 kadardı. Konsey, başlangıçta yalnız kendisine bırakılmış olan vergileri toplamakla yetindi. Sonradan sanayi ve ticaret atılımlarına da girişmek yoluyla etkinlik alanını genişletti ve geliştirdi.

(Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, C.VIII, Ankara 1962)



Osmanlı tarih yazıcılığının önemli kişilerinden Enver Ziya Karal.



"Osmanlı, âdeta memleketin zararı pahasına üç beş tefeci ve zenginleşen birkaç paşanın çıkarlarını korumak için varlığını sürdüren bir devlet konumuna gelmiştir." Bir İngiliz tüccarı.

Yeni (Genç) Osmanlılar

Yeni Osmanlılar, Sultan Abdülaziz'in yönetimine karşı 1860'lı yıllarda gelişen bir muhalefet hareketidir. Namık Kemal, Ziya Paşa ve Ali Suavi isimleriyle simgeleşen hareket, açılacak bir parlamentonun

hazırlanacak bir anayasa çerçevesinde hükümeti denetlemesi gerektiğini savunmuştur. Bu isimler, 1876'da yürürlüğe giren Kanun-i Esasi ile I. Meşrutiyet'in en önemli fikir insanları olmuşlardır.



Yeni Osmanlılar Cemiyetini oluşturan aydınlardan bazıları bir arada.

Yeni Osmanlılarla Jön Türkler arasındaki fark

Yeni (Genç) Osmanlılar, Sultan Abdülaziz'in yönetimine karşı 1860'lı yıllarda gelişen bir muhalefet hareketiyken "Jön Türkler" 1890'larda II. Abdülhamid rejimine karşı ortaya çıkan muhaliflere verilen isimdir. Jön Türkler, 1870 ve 1880'li yıllarda doğmuş, Yeni Osmanlıların fikirlerinden derinden etkilenmiş ayrı bir kuşaktır. Jön Türkler mo-

dern devlet okullarında yetişmiş, alt ve orta sınıfa mensup ailelerden geliyordu. Çoğunlukla küçük memur çocuklarıdır, bununla birlikte aralarında az da olsa toprak sahibi, yüksek dereceli memur, serbest meslek sahibi, esnaf ve köylü çocukları da vardı. Çoğunluğu Türk olmakla birlikte aralarında Arnavut, Arap ve Yahudiler de vardı.



Jön Türkler 1890'larda II. Abdülhamid rejimine karşı ortaya çıkan muhalif hareketiydi.

Namık Kemal'e göre Osmanlılar

"Vatan evlatları arasında, ortaya çıkan cins ve mezhep ayrılığının ileride vatanın dağılmasına sebep olacağı endişesi vardır. Bizim naçizâne inancımıza göre bu ayrılık, vatanın dağılmasına yol açmaz. Bilakis, eğer doğru hareket olunursa o ayrılığın kuvvetiyle ilerleme yolunda belki en büyük mevkiye biz ulaşabiliriz. Şimdi bir kere doğru hareket olunur, yani bu ahali (halk) gruplarının genel hak ve hürriyetlerinden tamamıyla yararlanır ve eğitimle herkese vatanın kıymeti öğretilir de böyle altı yüz senelik bir cemiyetin (toplumun) fertleri arasında oluşmuş olan çıkar birliği gönüllerde gerçekten hissettirilebilirse, elbette ortak vatan, patrikhaneden daha kutsal sayılacağından, Osmanlı topraklarında bir diğer Avrupa yükseleceğine şüphe yoktur. Sonuçta cemiyetimiz her organıyla konuşan tek bir vücut hâline gelecek, ayrılıklarımız bir çalgı takımının ilk denemelerindeki farklı sesler gibi, her zaman hoş bir âhenge hizmet edecektir." (Namık Kemal, "Vatan", İbret, 22 Mart 1873.)

Birleşmenin imkânsızlığı

"...Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan mevcut unsurları göz önüne getirip, düşündüklerimizi söylemekten çekinmeyecek olursak, "kaynaşmanın" mümkün olmadığını itiraf etmeye mecbur oluruz. Osmanlı tebaasından (halkından) olan unsurların tarihi, gelenekleri, dini, ilişkileri, emel ve hayalleri, düşünce tarzları, çalıştıkları işler, uygarlık seviyeleri o kadar birbirinden farklıdır ki, bunların kaynaşma yoluyla birleşmelerini düşünmek bile gariptir. Kosova Ovası'nda çiftçilik yapan Hristiyan bir Sırp ile Necd Çölü'nde göçebe olan Müslüman bir Arap'ın ne gibi ortak yanları olabilir? Bunların birleşmeleri, kaynaşmaları nasıl düşünülebilir?" (Yusuf Akçura, "İttihâd-ı anâsır meselesi", Sırat-ı müstakim, cilt V, sayı 121., 1910.)



Yeni (Genç) Osmanlılar Cemiyeti, Sultan Abdülaziz'in yönetimine karşı, içinde Namık Kemal'in de bulunduğu yedi gencin İstanbul Çırpıcı Çayırı'ndaki bir kır gezisi sırasında okudukları bir programla kurulmuştur.

İttihat ve Terakki Cemiyeti: Jön Türklerin gizli örgütü

İttihat ve Terakki Cemiyeti, 1889'da Mektebi Tıbbiye-i Şahane öğrencilerinden İbrahim Temo, İshak Sükûti, Abdullâh Cevdet, Mehmed Reşid ve Konyalı Hikmet Emin tarafından İttihad-ı Osmaniye Cemiyeti adıyla kurulmuştur. Başlangıçta devletin anayasal bir düzene kavuşmasını amaçlayan gizli bir dernek olarak kurulan cemiyet; anayasanın kabul edilip II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinden sonra iktidarı denetleyen bir siyasi parti hâlini almış; 1912 yılında iktidar partisi olmuştur.



İttihad-ı Osmaniye Cemiyetinin "1 numaralı" kurucusu İbrahim Temo.

"Beş kol" üzerinden örgütleniyorlardı

Yönetim kurulunun 5 üyesi aynı zamanda cemiyet üyeleri için 5 ayrı kol anlamına geliyordu. Örgütlenme bu kollar üzerinden yapılıyordu ve cemiyet üyesinin rakamla belirtilen kimliği bu kol numarası ile birlikte o koldaki

kaçıncı üye olduğunu işaret eden kesirli sayıdan oluşuyordu. Örneğin 4. kolda 120. sıradaki bir üyenin rakamla ifade edilen kimliği 4/120 şeklindedir. Cemiyetin ilk kurucusu kabul edilen İbrahim Temo 1/1 numaralı üyedir.



İttihat ve Terakki merkez komitesi. Oturanlardan soldan ikinci Talat Paşa. Ayaktakilerden soldan ikinci Enver Paşa.

Enver Paşa'nın cemiyete üye olması

Talat Bey, cebinden çıkardığı siyah bir gözlüğü gözlerime yerleştirdi. Bir bahçeden içeri girdik. Bahçe kapısında:

— "Kimdir o?" dendi.

"Hilal" parolası verildi. O bekleyen beni aldı. Talat Bey dışarıda kaldı. Bir taş merdivenden çıktık. Sağda bir odaya girdim. Biraz sonra kısa boylu, siyah peçeli biri içeri girdi. Bana, derneğe girmekte kesin kararlı olup olmadığımı tekrar sordu. Evet, dedim. Geldiğimiz kapıdan çıktık. Karşıda bir odaya girdik. Birkaç adım sonra ayakta durdurdum. Birisi, karşıdan doğru, bir nutuk okudu. Nihayet sıra yemine geldi. Sağ elim Kur'an-ı Azîmü's-şân, sol elim de bir kama ve bıçak üzerinde olduğu hâlde, 1876 Anayasası'nın geri getirilmesine ve bu uğurda hiçbir şey esirgemeyeceğime ve ihanet etmeyeceğime yemin ettim. Sonra gözüm açıldı. Karşımda siyah peçeli, kırmızı örtülü üç şahıs bulunuyordu.

(Halil Erdoğan Cengiz, *Enver Paşa'nın Anıları 1881-1908, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 1991.*)

Üyeler silah, Kur'an ve bayrağa yemin ediyorlardı

Faaliyetlerini gizli bir şekilde yürüten İttihat ve Terakki Cemiyeti, yeni üyelerine yemin ettiriyordu. Üyeler silah, Kur'an ve bayrağa yemin ediyorlardı. Yemin metninde şu ifadeler yer alıyordu:

"...hiçbir sırrı hariçten hiçbir kimseye ve cemiyet üyelerinden yetkili olduğumdan gayrisına katiyen ortaya çıkaramayacağım...

...tutuklanmam durumunda dahi yine namusum üzerine yemin ederim ki etle-

rimi kemiklerinden ayıracak bir işken ceye çarpılacak olsam bile cemiyetin sırlarını ve efrattan hiçbirinin ismini haber vermeyeceğim...

...şayet bunca namuslu taahhütlere rağmen ihanet edecek olursam alçaklık edenlere nerede bulunursa bulunsun takibe memur edilen zabıta-i cemiyetin icra eyleyeceği idam cezasına karşı şimdiden kanımı helal ederim. Vallahi ve billahi..."



İttihatçı bir subayın mezar taşı. Serpuş (Başlık), kılıç ve kitap (Kur'an-ı Kerim).



İttihat ve Terakki Cemiyeti, İtalyan Karbonari mason teşkilatını örnek almış, hücreler hâlinde yapılanarak her üyeye bir sıra numarası verilmesi yöntemini benimsemiştir. 1. hücrenin 1. üyesi İbrahim Temo'ydu.

Gizli işaretleri ve parolaları vardı

İttihat ve Terakki Cemiyetinin üyeleri “hilal” denilen gizli bir işaret sistemi geliştirmişti. Bu işaret, sağ elin baş ve işaret parmaklarının kalbin üzerinde hilal şekline getirilmesiyle oluşurdu.

İşaret yapılır ve parola söylenirdi

Bir İttihatçı karşı tarafın İttihatçı olduğundan emin olmak için önce sağ elinin baş ve işaret parmaklarını kalbinin üzerinde hilal şekline getirir, işaretin ardından da “Muin”in yazılışındaki ilk harf olan “mim” ile başlayan rastgele parola kelimeler söylerdi. Örneğin monarşi, meşrutî-

Ayrıca bunun dışında da yardımcı anlamına gelen “muin” denilen parola kullanıyorlardı. “Muin” Arapçadaki “mim”, “ayın”, “ye” ve “nun” harfleriyle oluşturulan bir kelimedir.

yet vb. İşaret ve parolayı veren kişinin karşısındaki kişi eğer itttihatçı ise “Muin”in yazılışındaki ikinci harf olan “ayn” ile başlayan parola kelime söylerdi. Karşılıklı olarak “ye” ve “nun” harfleriyle başlayan kelimelerin söylenmesiyle kişiler birbirlerinden emin olurlardı.



İttihat ve Terakkinin amblemi



20. yüzyıl başlarında Avrupa ve Osmanlı Devleti.



İttihat ve Terakki “birlik ve ilerleme” demektir. Örgüte üye olan Mustafa Kemal, üyelerin siyasetle uğraşmasını eleştirmiş ve örgütten ayrılmıştır. Onun bu eleştirisini tek destekleyen Kâzım Karabekir’di.

2016 TEOG-2	2016 TEOG-1	2017 TEOG-2	2018 LGS	2019 LGS	2020 LGS	2021 LGS	Toplam Soru Sayısı
1	2	–	–	–	–	1	4

TAVSİYELER

- Sorular terim ve kavramların sorgulanmasına yönelik olarak gelebilir.
- Mustafa Kemal'in askerlik mesleğini seçmesine etki eden faktörler (özellikle çevresel) kavranmalıdır.
- Mustafa Kemal'in kişilik özelliklerinin oluşmasında ailesinin ve öğretmenlerinin rolü kavranmalıdır.
- Selanik şehrinin coğrafi, ulaşım, kültürel, siyasi ve etnik özellikleri kavranmalıdır.



SINAVDA ÇIKABİLİR

Selanik

Selanik, önemli bir liman şehri olmasının yanında demir yolu ile de Belgrad, Manastır ve İstanbul gibi önemli şehirlere bağlanmaktaydı. Bu durum Selanik'in hem Batı ile etkileşimini kolaylaştırmış hem de sosyal ve kültürel yönden gelişmesine zemin hazırlamıştır.



ÖNEMLİ TARİHSEL METİN

Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesi

1869'da çıkarılan bu Yasa ile eğitim sisteminde köklü bir değişikliğe gidilmiş, medrese sisteminden uzaklaşılarak rüştiye (ortaokul) mekteplerinden sonra eğitim verecek idadi (lise) mektepleri de açılmaya başlanmıştır. Bu düzenleme ile idadilerin öğrenim süresi beş yıl olmuştur.



YARARLI BİYOGRAFİ

Şemsi Efendi (1851-1917)

Şemsi Efendi Mektebi'nin kurucusu ve modern eğitimin öncülerindendir. Mustafa Kemal'e yenilikçi fikirleri aşılayan ilk öğretmeni olup Balkan Savaşları'ndan dolayı İstanbul'a göç etmiştir.



Gümrük memuru Ali Rıza Efendi

Ali Rıza Efendi, Aydın Bölgesi'nden Rumeli'ye iskân edilen Kocacık Türklerinden Ahmet Efendi'nin oğludur. Debreyibala Sancağı'na yerleştirilen aile, 1830'lu yıllarda Selanik'e göç etmiştir. Ali Rıza Efendi; sırasıyla evkâf kâtipliği, 1876-1877 yıllarında Asakirimilliyeye Tabu-

ru'nda üsteğmen rütbesiyle subaylık ve Rüşûmat İdaresi'nde gümrük memurluğu görevlerinde bulunmuştur. Daha sonra memurluktan istifa ederek kereste ticareti yapmış; birçok mağazalar açarak, bu işten büyük paralar kazanmıştır. Son zamanlarda ise tuz ticareti ile uğraşmıştır.

Küçük Zübeyde, yorgan iğnesine basıyor

Feyzullah Ağa ile Ayşe Hanım'ın kızı olan Zübeyde Hanım, 1857 yılında Selanik yakınlarındaki Langaza kasabasında doğmuştur. Zübeyde, üç kuşağın bir arada yaşadığı büyük bir konakta büyüdü. Küçük Zübeyde, dadısı Rabia'nın yerde unuttuğu bir yorgan iğnesine bastı. Bir anda ayağında gözden kaybolan iğneyi Zübeyde'nin ayağından çıkartama-

dılar. Genç kız yürüyemez oldu. Zübeyde'nin dedesi Ahmed İbrahim Ağa, 13 yaşındaki torununu bölgenin en büyük doktoru Jak Paşa'ya göstermek için Selanik'e götürdü. Defalarca doktora gitmek gerektiği anlaşılınca önemli bir karar alındı. Selanik'e taşınacaklardı. Uzun süren tedavinin ardından Zübeyde'nin ayağındaki yorgan iğnesi çıkarıldı.

Ali Rıza, Zübeyde Hanım'ı rüyasında görmüştü

Ali Rıza Efendi'nin Zübeyde Hanım'a rüyasında sevdalandığı dillerden düşmeyen bir aile hikâyesiydi: "Ali Rıza, rüyasında büyük bir konanın bahçesinde dolaşıyor. Yüksek bir ceviz ağacının altında durmaksızın akan bir suyun yanında duran altın saçlı yeşil gözlü uzun boylu bir genç kız ona bakıyor. Ali Rıza birkaç adım ilerliyor, kız yine olduğu yerde. Tam bu sırada ak sakallı bir adam beliriyor, 'Senin kısmetin bu, Ali' diyor." Ali Rıza Efendi, gördüğü rüyayı ablası Hatice'ye anlattı. Hatice, kadınlar arasındaki bir toplantıda ağabeyinin rüyasında anlattığı kızın aynısını

gördü. Erkek tarafı Zübeyde'nin aile evine giderek âdetler yerine getirildi. Nihayet Ali Rıza, "gülzar-ı cennetim" dediği Zübeyde'siyle 1870'de evlenmiştir.



1900'lü yılların başında Selanik şehri.

“Ben oğlum Mustafa’yı erbain soğukları devam ederken doğurdum”



Zübeyde Hanım, “Ben oğlum Mustafa’yı erbain soğukları devam ederken doğurdum.” demektedir. Erbain soğukları 22 Aralık’tan 31 Ocak’a kadar süren 40 günlük kışın en soğuk günlerinde esen şiddetli rüzgârlar için kullanılan addır. Annesinin anlatımına göre Mustafa’nın Aralık ya da Ocak aylarında doğmuş olması kuvvetle muhtemel ancak bu doğu-

Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün, Selanik’teki çocukluğunu geçirdiği evinin odası.

mun hangi yılda gerçekleştiği soru işareti olarak kalmıştır. Müslüman aileler doğumları Kur’an-ı Kerim ya da bir başka değerli kitapların arkasına not ediyorlardı. Ali Rıza da evdeki Kur’an-ı Kerim’e Mustafa bebeğin doğumunu kaydetmişti ancak vefat ettiğinde çocukların doğum günlerinin kaydedildiği Kur’an-ı Kerim’i başucunda bulamamışlardı. Zübeyde Hanım, belki de Kuran-ı Kerim’i camideki hocalardan birine hediye etmiş olacak. Bu yüzden Mustafa bebeğin hangi gün ve hangi yılda doğduğu tam olarak bilinmiyor.

1930-1940’lı yılların tarih kitaplarında “Mustafa Kemal, 1880 senesinde Selanik’te doğmuştur.” diye yazıyordu



1930’lu yıllarda basılan “Tarih IV” başlıklı lise ders kitabında: “Mustafa Kemal, 1880 senesinde Selanik’te doğmuştur.” diye yazıyordu. 10 Kasım

1939’da Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün ölümünün “Birinci Ölüm Yılı Dönümünde (1939)” tedavüle çıkan pulların üzerinde de doğum tarihi yine 1880 olarak geçmektedir. Yani Mustafa Kemal’in hayatta iken resmî kayıtlarda doğum tarihi 1880 olarak geçiyordu. Mustafa Kemal’in doğum tarihinin 1881 olarak ne zaman ve ne şekilde değiştirildiği hakkında elde mevcut bir bilgi yoktur.

Doğum tarihine ilişkin yeni “yazılı kaynak” bulundu

Araştırmacı Mehmet Ali Öz’ün araştırmaları sonucunda belki de tüm tartışmalara son verecek Rumi tarihle 27 Kânunnevel 1309, yani miladi tarihle 9 Ocak 1893’te hazırlanan yeni bir belge bulundu. Belgeye göre, Zübeyde Hanım 1870 ile 1880 seneleri arasında rûşumat yani gümrük memurluğu yapan, daha sonra istifasını vererek ticaret hayatına atılan ve iflasının ardından 1886’da vefat eden eşi Ali Rıza Efendi’nin ardından kendine ve yetim kalan Mustafa, Makbule ve Naciye isimli çocuklarına aylık bağlanması için bir dilekçe sunduğu görülmektedir. Dilekçeyi değerlendiren emeklilik komisyonu, Ali Rıza Efendi’nin on senelik hizmetinin ayrıntıları-

nı çıkartarak Zübeyde Hanım ile çocuklarının aylık almaya hak kazandıklarını belirlemiş ve anne ile üç çocuğa yirmişer kuruş aylık bağlanmış. Kararda, aylığın Mustafa’nın yirmi yaşına gelmesine yahut bir işe girmesine; Makbule ile Selanik’te daha sonra küçük yaşta vefat edecek olan Naciye’ye de evlenmelerine kadar ödeneceği ifade edilmiş. Aylık miktarları ile isimlerin üzerinde bulunan “sinni”, yani “yaşı” sütununun hemen altında Ali Rıza Efendi ile Zübeyde Hanım’ın oğulları Mustafa’nın o tarihte 16 yaşında olduğu yazıyor. Bu yazılı kayıt Mustafa Kemal Atatürk’ün 1881’de değil, 1877’de doğduğu anlamına gelmektedir.

Ali Rıza Efendi’nin eşi ile çocuklarına aylık bağlanması konusunda 27 Kânunnevel 1309’da (Miladi tarihle 9 Ocak 1893) verilen karar. Üstte kırmızı renkle gösterilen kısımda, Mustafa’nın o tarihte 16 yaşında olduğu yazılı.



Mustafa Kemal, fakir bir ailede doğmamıştı. Babasının ormanları vardı ve Selanik’te birçok kereste mağazasına sahipti. Annesi ise Langaza’da çiftlik sahibi zengin bir ailenin kızıydı.

Mustafa'nın okuldaki ilk günü

Mustafa Kemal okuldaki ilk gününü şöyle anlatmaktadır: “Okula gideceğim sabah annem bana beyaz bir entari giydirmiş, başıma da sırma işlemeli bir sarık sararak süslemişti. Elimde yaldızlı bir dal vardı. Sonra hoca efendi yanında bütün okul çocuklarıyla evimizin yeşilliklerle bezenmiş kapısına geldi. Duadan sonra anneme, babama ve hocaya selam vererek ellerini öptüm. Ardından yeni arkadaşlarımın alkışları arasında sevinçli bir alay hâlinde şehrin sokaklarından geçerek caminin yanındaki okula gittik. Törenle okula vardıktan sonra hep bir ağızdan yeniden dualar okundu, sonra hoca beni elimden tutarak kemerli bir odaya götürdü.”



Mustafa, ilk eğitimine Islahane Senti, Ahmet Subaşı Mahallesi'ndeki Ahmet Subaşı Camisi'nin bitişiğinde başlamıştı.

Okula yeni başlayanlar için “âmin alayı” yapılırdı

Çocuklar okuma yaşına gelince bazı törenler düzenlenirdi. Törenlerden önce evin temizliği yapılırdı. Evin her tarafı temizlenir ve iş bitiminde ev halkı hamama gider daha sonra da alışveriş yapmak için çarşıya çıkılır ve çocuğa eşyalar alınırdı. Perşembe'ye gelindiğinde herkes güneş doğmadan önce kalkar kahvaltı yapılır sonra çocuğa bir gömlek üstüne ipekli mintan, ayaklarına bembeyaz çorap giydirilirdi. Sonra

törenle mektebe gidilirdi. Mahalle bekçisi, kapının önünde bekleyen hocaların yaptığı duadan sonra çocuğu kucaklayarak midilli atının üzerine oturturdu. Çocuk, mektep kapısına geldikten sonra tekrar dualar okunarak mektep kalfası tarafından hocaların bulunduğu yere götürülürdü. Öğrencinin okuldaki ilk dersi çok kısa olurdu ve hoca “Dersin bugünlük bu kadar...” diyerek öğrenciyi evine gönderirdi.



“Âmin alayı” adı verilen bu törene “bed’-i besmele cemiyeti” de denilmekteydi.

Mahalle mektebinden neden ayrıldım?

Burada bağdaş kurup yere oturmak-tan hoşlanmadım. Günün birinde kalkıp ayakta durdum. Hoca oturmamı emretti. Ben de dizlerimin tutulduğunu söyledim.

— “Ne” dedi hoca, “bana karşı mı geliyorsun?”

— “Evet, karşı geliyorum,” diye cevap verdim.

Bunun üzerine öteki çocuklar da ayağa kalkarak,

— “Biz de hepimiz size karşı geliyoruz,” dediler. Hoca bunun üzerine çocuklarla uzlaşmak zorunda kaldı. Bu olaydan sonra babam beni mahalle mektebinden alarak modern eğitim veren Şemsi Efendi İlkokuluna yazdırdı.



Osmanlı'da ilk eğitim “sıbyan” denilen okullarda başlardı. Çoğunlukla cami ve mescitlerin yanında yapılırdı.

Mustafa'nın Şemsi Efendi İlkokulundaki dersleri

Elifba cüzü (Alfabe)
Terbiyetü'l-etfal (Çocuk Terbiyesi)
Ders-i Kimya
Kavaid-i Osmanî (Osmanlı Dili Kuralları)
Coğrafya Risalesi (Coğrafya Dergisi)
Tarih-i Osmanlı (Osmanlı Tarihi)
Muhtasar Münşeât (Kısaltılmış düzyazılar, divan edebiyatından nesir örnekleri seçkisi)



Mustafa, okula başlamadan önce alışverişe gidilerek çeşitli eşyalar alındı. Perşembe'ye gelindiğinde ise güneş doğmadan önce kalkıp kahvaltı yapıldı. Sonra da midilli atıyla törenle okula gidildi.

Çiftlik günleri ve Mustafa'nın Hacı'sı

Hayat arkadaşını kaybeden Zübeyde Hanım, üç evladı ile birlikte kardeşi Hüseyin'in çiftliğine taşınır. Mustafa, çiftlik civarında "Hacı" adını verdiği yaralı bir karga bulur ve onu yaptığı kulübede koruma altına alır. Aradan bir zaman geçtikten sonra Hacı'ya yaralıyken baktıkları kulübeyi boş bulur. Her zaman gelip konduğu kiraz ağacının dalında da değildi. Etrafta savrulan simsiyah tüyler kötü sonun habercisiydi. Mustafa'nın Hacı'sının parçalanmış bedeni birkaç adım ilerde, yerde hareketsiz duruyordu. Köpeklerden biri saldırıp sevgili kargası Hacı'yı öldürmüştü. Yaralı bulup, bakıp büyüttüğü, yeniden uçmayı öğrettiği Hacı'yı, kardeşi Makbule ile birlikte buldukları yere gömdüler. Mustafa, dayısı Hüseyin Efendi'den Hacı'nın mezarına bir dut ağacı dikmesini istedi. Oraya dikilen ağacın adı "Hacı Dutu" olarak kaldı.



Bir daha uğramam ben oraya

Zübeyde Hanım ve çocuklarının, Rapa Çiftliği'ndeki kaldıkları güzel çiftlik evinin pencereleri, ucu bucağı görünmeyen kırlara ve yeşilliklere bakardı. Ailece, burada hayatlarının en güzel günlerini geçiriyorlardı. Ne var ki Mustafa'nın eğitimi aksıyordu. Sonunda Mustafa, Selanik'teki Şeftali Hoca, Pandispanya İmam, Kiraz Müezzîn, Kaymak Hafız lakaplı hocaların bulunduğu Mülkiye Rüştîyesine (sivil ortaokula) başladı. Mustafa, okula gönülsüz gidiyordu. Aklında hep askerî okula gitmek vardı. Bir defasında okulun müdür yardımcısı Kaymak Hafız'dan feci bir dayak yemişti. Eve döndüğü zaman vücudu mosmordu. Her okul dönüşü oğlunun iç çamaşırını değiştiren Zübeyde Hanım durumu hemen fark etti. Ertesi gün olmuştu.

— "Okula gitmeyecek misin oğlum?"

— "Söyledim ya anne... Bir daha uğramam ben oraya."

Oğlunun askerî okula gitmesine izin verirsen hep böyle yüksekte kalacak

Mustafa, annesine haber vermeden askerî rüştiye (askerî ortaokul) sınavlarına katılarak bu okula girmeye hak kazandı. Ama okula kayıt yaptırabilmesi için annesinin imzası gerekiyordu. Annesi oğlunun askerî okula gitmesini istemiyordu. Bu sırada Zübeyde Hanım rüyasında oğlunun bir minarenin tepesinde altın bir tepsi içinde oturduğunu gördü. Minareye doğru koşarken kulağına bir ses geldi: "Oğlunun askerî okula gitmesine izin verirsen hep böyle yüksekte kalacak, vermezsen yere atılacak." diyordu.

Zübeyde Hanım, rüyadan sonra oğlunun isteğini yerine getirdi ve gerekli kâğıtları imzaladı.



Zübeyde Hanım, rüyasında oğlunu bir minarenin tepesinde görmüştü. Bir ses ona: "Oğlunun askerî okula gitmesine izin verirsen hep böyle yüksekte kalacak, vermezsen yere atılacak." diyordu.

Kendine güven aşılayan çocuk

Mustafa, Mülkiye Rüştiyesinin ikinci sınıfından Askerî Rüştiyenin üçüncü sınıfına kabul edildi. Okulda matematik dersine ilgi duyuyordu. Matematik

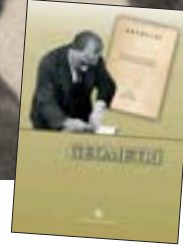
Hocası Üsküplü Mustafa Bey, adının öğrencisiyle karışmaması için Namık Kemal'den esinlendiği Kemal ismini, öğrencisine vermişti.

“Matematik öğretmeni sert bir adamdı. Sınıfta birinci, ikinci tanımıyordu. Bir gün bize ‘Aranızda kimler kendine güveniyorsa kalsınlar. Onları çalıştırma danışmanı yapacağım.’ dedi. Önce duraksadım. Ayağa öyleleri kalktı ki ben kalkmamayı yeğledim. Bunlardan bi-

rinin danışmanlığı altına girdim. Ama kısa zamanda dayanma gücüm son noktaya geldi. Ayağa kalkarak ‘Ben bundan iyi yaparım.’ dedim. Bunun üzerine öğretmen beni çalıştırma danışmanı yaptı. Eski danışmanı da benim danışmanlığıma verdi.”



Mustafa Kemal'in matematiğe olan ilgisi ömrünün sonuna kadar devam etmiş, 1937'de bir geometri kitabı yazmıştır.



Harp Okulu yılları

“Harp Okulu yıllarında siyaset düşünceleri baş gösterdi. Duruma ilişkin henüz etkili bir düşünce oluşturamıyorduk. Sultan Hamit Dönemi idi. Namık Kemal Bey'in kitaplarını okuyorduk. Kovuşturma sıkı idi. Çoğunlukla koğuştta yattıktan sonra okuma imkânı buluyorduk. Bu gibi yurtsever eserleri okuyanlara karşı kovuşturma yapılması, işlerin içinde bir kötülük bulunduğunu sezdiriyordu. Ancak bunun iç yüzü gözlerimiz önünde bütünüyle netleşmiyordu. Kurmay sınıflarına geçtik. Derslere çok iyi çalışıyordum. Bu dönemde bende ve bazı arkadaşlarımda yeni düşünceler açığa çıktı. Ülkenin yönetiminde ve siyasetinde bozukluklar olduğunu keşfetmeye başladık. Binlerce kişiden oluşan Harp Okulu öğrencisine bu keşfimizi anlatma isteğine kapıldık. Okulun öğrencileri arasında okunmak üzere el yazısıyla hazırladığımız bir gazete kurduk. Sınıf içinde küçük teşkilatımız vardı. Ben yönetim kurulunda idim. Gazetenin yazılarını çoğunlukla ben yazıyordum.”



“Çocuğum, askerlikte emir emirdir. Ben ne diyorsam sen onu yapacaksın”

Akademik üçüncü sınıfına geçtiğimiz zaman, Mustafa Kemal Selanik'e sılaya gitmeden önce, Kuzguncuk'taki evimizde misafir kaldı. Bir gün, babamın emiri Satılmış Çavuş'u da alarak Alem-dağı'na kadar uzandık. Öğle yemeğini asırlık bir ağacın gölgesinde yedik. Yemeğimizin yarısını da iri yapılı ve iştahlı bir genç olan Satılmış Çavuş'a verdik. Henüz köfteleri bitirmiştik ki, bizden dört beş adım geride oturan Satılmış'ın:

- “Yarabbi şükür.” diyerek yerden kalktığını gördük. Kendi payına düşen yemeği silip süpürmüştü. Doymadığı muhakkaktı. Bizim haşlanmış yumurtaları da kendisine vermek istedik. Doyduğu ileri sürerek almadı. Mustafa Kemal ısrar etti:

- “Çocuğum, askerlikte emir emirdir. Ben ne diyorsam sen onu yapacaksın. Al bu yumurtaları da afiyetle ye. Sonra sana bir salkım üzüm de fazladan.”

Satılmış Çavuş, utana utana yiyecekleri almak zorunda kaldı. Yemekten sonra, pınarın buz gibi suyunda elimizi yüzümüzü yıkadık. Oradan ayrılırken Mustafa Kemal:

- “Fuat, insan yaşlandıktan sonra şehirlerin gürültülü hayatından uzaklaşmalı, böyle sakın ve ağaçlık bir yere çekilmelidir.” dedi. (Ali Fuat Cebesoy, “Sınıf Arkadaşım Atatürk I” s.70-71.)



Matematik Hocası Üsküplü Mustafa Bey, adının öğrencisiyle karışmaması için Namık Kemal'den esinlendiği Kemal ismini, öğrencisine vermişti. Kemal adı “olgunluk” anlamına geliyordu.

Acıdıkları Fethi, istihbarat ajanı çıktı

Harp Akademisinden mezun olan Mustafa Kemal, Ali Fuat ve birkaç arkadaşı Bayezid'da bir ev kiralamışlardı. Bir gün Fethi adında biriyle tanışmışlardı. Fethi "Subaydım. Ordudan atıldım. Yoksul düştüm. Yatacak yerim yok." diyerek kendisini acındırdı. Mustafa Kemal ve arkadaşları, tutukları dairede ona bir yer verdiler. Ancak Fethi ne yoksul ne de gariban bir kişiydi. O, evdekilerin tüm yaptıklarını yönetime haber veren bir istihbarat ajanıydı.



Mustafa Kemal'in 1902'de Harp Okulundan mezun olduğu gün kılıç kuşanması.

Mustafa Kemal, rejime karşı tertip düzenlemekten tutuklanıyor

Mustafa Kemal, sık sık provalara gittiği terziden o gün yeni üniformasını alacaktı. Fethi Bey bir öneride bulundu ve kendisine:

— "Sizle özel olarak görüşmem gereken birkaç konu var" dedi.

— "Bugün şu saatte, filanca yerde buluşabilir miyiz?"

Mustafa Kemal, Fethi Bey'le buluşmak üzere kararlaştırılan saatte, kararlaştırılan yere gitti. Orada kendisini yalnızca Fethi değil, beraberinde birkaç kişi daha bekliyordu. Saray görevlileriydi bu kişiler. Mustafa Kemal tuzağa düşürüldüğünü anladı ama iş işten geçmişti. Yalnızca kendisi için değil,

tutukları daireyi birlikte kullandıkları arkadaşları için de gözaltına alınma emri çıkmıştı. Olayı duyan Zübeyde Hanım Selanik'ten İstanbul'a gelip oğlunun başına ne geldiğini öğrenmek istedi. Görüştürmediler. Sonunda Mustafa Kemal ve arkadaşları salıverildiler. Çok sevinçliydi. Ne ordudan atılmış ne de kovulmuşlardı. Ancak kolay kolay İstanbul'a gelemeyecekleri yerlere atanmışlardı. Mustafa Kemal Şam'a ve ev arkadaşı Ali Fuat Beyrut'a atanmıştı. Mustafa Kemal'in aklına annesi geldi. Gözleri yaşardı: "Zavallı anneciğim" dedi kendi kendine... "Bu gidişle beni çok bekleyecek."



Ali Fuat'la Mustafa Kemal, bir süre birlikte bulundular. Sonra Ali Fuat, özel bir görevle, Güney Arabistan'a gönderildi. Mustafa Kemal'i de yanına almak için başvuruda bulundu, fakat bu isteği kabul edilmedi.



11 Ocak 1905'te Mustafa Kemal Harp Akademisi'nden yüzbaşı rütbesiyle mezun olmuştur. Siyasi çalışmalarına birkaç arkadaşıyla toplantılar yaparak devam etmektedir. Fakat içlerinden birinin ihbarı üzerine, İstanbul'da birkaç ay tutuklanır. Hapisten çıkar çıkmaz, 5 Şubat 1905 tarihinde de Suriye'deki Beşinci Ordu merkezi olan Şam'a atanır.



Akademiden mezun olan Mustafa Kemal ve arkadaşları İstanbul Bayezid'da bir ev kiralamışlardı. Evlerine aldıkları ve acıdıkları Fethi adındaki kişi onları yönetime şikâyet ederek tutuklanmalarına neden oldu.

2016 TEOG-2	2016 TEOG-1	2017 TEOG-2	2018 LGS	2019 LGS	2020 LGS	2021 LGS	Toplam Soru Sayısı
—	—	1	—	—	—	—	1

TAVSİYELER

- Sorular terim ve kavramlardan gelebilir. Kavramlardan askerî ve diplomatik zafer kavranmalıdır.
- Mustafa Kemal'in fikir hayatını etkileyen Türk düşünürlerin Mustafa Kemal'i hangi yönde etkilediği kavranmalıdır.
- Mustafa Kemal'in fikir hayatını etkileyen yabancı düşünürlerin Mustafa Kemal'i hangi yönde etkilediği kavranmalıdır.
- Mustafa Kemal'in çok kitap okumasının onun kişilik özellikleri üzerinde nasıl bir etki bıraktığı kavranmalıdır.



SINAVDA ÇIKABİLİR

Milliyetçilik (Ulusçuluk)

Her milletin (ulusun) çıkarlarını koruyabilmesini ve bağımsız olarak kendi kendini yönetmesini hedefleyen fikir hareketidir. Milliyetçilik, 19. yüzyılın başlarından itibaren çok milletli (uluslu) ve imparatorluk dediğimiz devletlerin dağılmasına neden olmuştur.



ÖNEMLİ TARİHSEL METİN

İstanbul Antlaşması (1897)

Yunanistan'ın Girit'e saldırması üzerine çıkan savaş sonunda imzalanan antlaşmadır. Osmanlılar, Yunanlıları Orta Yunanistan'daki Dömeke'de yenilgiye uğratmışlardır. Ancak Osmanlı, savaşı kazanmasına rağmen bu antlaşmayla kendi toprağı olan Teselya'yı ve Girit'i kaybetmiştir.



YARARLI BİYOGRAFİ

M. Ziya Gökalp (1876-1924)

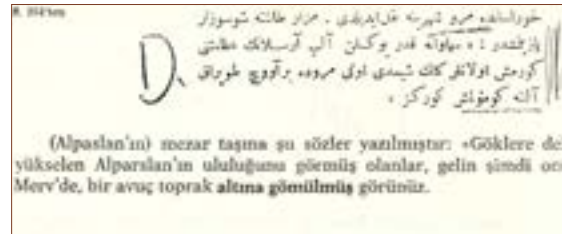
Türk milliyetçiliğinin sağlam temeller üzerine oturmasına katkı sağlamıştır. 1919'da işgal kuvvetleri tarafından tutuklanarak Malta'ya sürgün edilmiştir. 1921'de Ankara'ya dönerek Millî Mücadele'yi desteklemiştir.



Mustafa, üstün gayretli bir çocuktur

Her çocuk gibi Mustafa Kemal de ilk eğitimini ailesinden aldı. Daha sonra öğretmenleri onun karakterini şekillendirmeye devam ettiler. Ancak Mustafa Kemal her şeyi başkasından bekleyen bir karaktere sahip değildi. Daha çocukluğundan itibaren kendini yetiştirmek için üstün gayret gösterdi. Her zaman, her fırsatta okurdu. Yatılı okulda herkes yattıktan sonra loş ışıkların altın-

da okur, derin düşüncelere dalardı. İlerleyen zamanlarda okurken çok yorulduğunda banyo yapar ya da yaşanan gözlerini tülbentle ıslatıp sabahlara kadar okurdu. Okuduğu kitaplara notlar alırdı. Kırmızı ve mavi kalemle önemli olan fikirleri ayırır, önemli, çok önemli diye çarpı işaretleri koyardı. 57 yıllık hayatına, 3 bin 997 adet kitap okumak gibi büyük bir mucizeyi sığdırmıştır.



(Alparslan'ın) mezar taşına şu sözler yazılmıştır: «Göklere dek yükselen Alparslan'ın ululuğuna gömülmüş olanlar, gelin şimdi ocağın Merv'de, bir avuç toprak altına gömülmüş görünürsünüz.»

Mustafa Kemal, okuduğu kitaplara notlar alır altlarını çizdi.

Mustafa Kemal'i etkileyen düşünürler



Namık Kemal (1840-1888)

Mustafa Kemal, vatan şairi Namık Kemal için, “Hislerimin babasıdır.” demiştir.



Ziya Gökalp (1876-1924)

Mustafa Kemal, “Vücudumun babası Ali Rıza Efendi, fikirlerimin babası ise Ziya Gökalp'tir.” demiştir.



Tevfik Fikret (1867-1915)

Mustafa Kemal ünlü şair Tevfik Fikret için “Ben inkılap ruhunu ondan aldım.” demiştir.



M.Emin Yurdakul (1869-1944)

“Ordunun Destanı” adlı şiirinde vatan, millet ve millî birlik gibi kavramları yoğun bir şekilde işlemiştir.

2016 TEOG-2	2016 TEOG-1	2017 TEOG-2	2018 LGS	2019 LGS	2020 LGS	2021 LGS	Toplam Soru Sayısı
—	4	—	1	—	1	—	6

TAVSİYELER

- Sorular terim ve kavramların sorgulanmasına yönelik olarak gelebilir.
- Mustafa Kemal'in Şam'daki ilk görevi ile I. Dünya Savaşı arasındaki askerî görevleri kavranmalıdır.
- Trablusgarp Savaşı'nın Mustafa Kemal'in örgütleyiciliğine katkı sağladığı ve bunun Millî Mücadele'ye etkisi unutulmamalıdır.
- 31 Mart İsyanı ile Hareket Ordusunun İstanbul'a hareket etmesi sırasında meydana gelen olaylar kavranmalıdır.



SINAVDA ÇIKABİLİR

Vatan ve Hürriyet Cemiyeti

Mustafa Kemal, Mustafa Bey (Cantekin) ve Müfit Bey (Özdeş)'in 1906'da Sultan II. Abdülhamid yönetimine karşı kurduğu cemiyettir.



ÖNEMLİ TARİHSEL METİN

I. Lozan (Uşi) Antlaşması

Osmanlı'nın Trablusgarp ve çevresini kaybettiği antlaşmadır. Osmanlı Devleti ile İtalya arasında Lozan'ın Ouchy semtinde 18 Ekim 1912'de imzalanmıştır. 1935'li yıllara kadar I. Lozan olarak adlandırılırken, 24 Temmuz 1923'teki Lozan Antlaşması'ndan sonra birbirlerine karışmalarını önlemek için Uşi Antlaşması olarak anılmaya başlanmıştır.



YARARLI BİYOGRAFİ

Mahmud Şevket Paşa (1856-1913)

31 Mart İsyanı sırasında Hareket Ordusunun komutanlığını yapmıştır. 11 Haziran 1913'te Harbiye Nezaretine (Millî Savunma Bakanlığı) giderken bir cenaze alayı yüzünden sıkışan trafikte suikasta uğramıştır.



İmparatorluğun ücra köşesinde ilk görev

1905'te "kurmay yüzbaşı" rütbe-siyle Harp Akademisinden mezun olan Mustafa Kemal, kurmaylık stajı için Şam'daki 5. Ordu emrine atandı. Şam çarşısına yaptığı bir gezide minik bir dükkân Mustafa Kemal'in dikkatini çekmişti. Raflar boş de-necek kadar hafifken, tıbbi, felse-feye, inkılabı dair eserler masanın üstünü kaplıyordu. Dükkân sahibi Mustafa (Cantekin), ihtilalci fikirleri nedeniyle Askerî Tıbbiye öğrenci-si iken Şam'a sürülmüştü. Mustafa Kemal'in "Vatan ve Hürriyet" isim-li gizli cemiyeti de 1906'da onun evinde kuruldu. Mustafa Kemal gö-

nül den bağlandığı cemiyet için, gö-revi bahane ederek Kudüs'e, Yafaya, Hayfa'ya gitti, şubeler kurdu.



1910'larda Şam şehrinde bir görünüm.

"Son anda ölümden kurtulmuştum"

"1910 yılındaydı. Ali Rıza Paşa ile birlikte Fransa'daki Picardie manevralarına davet edilmiştik. Manevra sonunda, daha çocukluk çağında olan uçaklarla gösteriler yapıldı. Bundan sonra, manevraya katılan yabancı subaylardan isteyenlerin bu uçaklara bindirileceği bildirildi. Ben de he-

men uçaklardan birine doğru yöneli-yordum ki Ali Rıza Paşa bileğimden tuttu ve: "Bilmediğin aş ya karın ağ-rıtır ya baş." diye beni uyardı. Uçağa benim yerime bir başka ülkeden bir subay bindi. Bu uçak havada bir dö-nüş yaptıktan sonra düşüp yere çakıl-dı. Ölümden kurtulmuştum."



Mustafa Kemal ve Fethi Okyar Picardie manevraları sırasında. Mustafa Kemal, "Picardie" askerî manevralarına, Türk ordusunu temsilen katılmıştır.

Trablusgarp Savaşı: “İlklerin savaşı”

İtalya, siyasi birliğini 1870’te gerçekleştirmişti. Yüzyılın sonlarına doğru sömürgelerin büyük bir kısmı İngiltere ve Fransa arasında paylaşılmıştı. Afrika’nın kuzeyinde kala kala Trablusgarp (Bugünkü Libya) kalmıştı. Trablus-

garp’ı gözüne kestiren İtalya, bölgenin Osmanlılarca geri bırakıldığı bahanesini ileri sürmüştü, İngiltere ve Fransa’nın da onayını alarak Osmanlı Devleti’nin Afrika’daki son toprak parçasını 1911’de işgal etmiştir.



Trablusgarp Savaşı’nda Osmanlı mevzilerini bombalayan İtalyan topçu birliği.

Havacılığın ilkleri

İtalya’nın Trablusgarp’ı işgali sırasında İtalyan pilot Moizo, Nieuport uçağı ile Türk birliklerinin üzerinde bir uçuş gerçekleştirdi. Bu, savaş zamanında cephe üzerindeki “ilk keşif uçuşu” olarak tarihe geçmiştir. Moizo’nun uçağı başka bir uçuş sırasında havada arızalanarak mecburi iniş yapmıştır. Moizo’yu yakalayan Araplar, Aziziye’deki Fethi (Okyar) Bey’in karargâhına getirdiler. Böylece havacılık tarihinde “esir düşen ilk pilot Moizo”, “savaşta ilk uçak kaybeden ülke de İtalya” oldu. Bir başka İtalyan pilot Teğmen Manzini ise bir keşif uçuşunda motorunun arıza yapması sonucunda denize düşerek hayatını kaybetti ve “savaşta ölen ilk pilot” olarak havacılık tarihine geçti.

Mustafa Kemal fasulye ayıklıyor, Ali Fuat Paşa ise pişiriyordu

Osmanlı Devleti bu işgale karşı ordu gönderecek gücü elinde bulamayınca gönüllü subaylarını bu cepheye gönderdi. Mustafa Kemal, bu görevde Tanin gazetesi muhabiri “Şerif Bey” takma adı; yine bu ada çıkarılmış pasaportla ve bir Rus vapuru ile yola çıktı. Yanında çocukluk arkadaşları Nuri ve Ali Fuat Paşa da vardı. İskenderiye’den sonraki yolu aşmak için bir süre atla, 8 gün deve sırtında seyahat ettiler. Develerin yükü artınca yaya yürüdüler. Geceleri çadırdaki kalıyorlardı. Mustafa Kemal fasulye ayıklıyor, Fuat Paşa pişiriyordu. Susuz ve ağaçsız, Mısır Çölü’nü aştılar. Son tren istasyonunda Mısırlı bir subay kimlik kontrolü yaptı. Arap kılığına bürünmüşlerdi ama mavi gözleri Mustafa Kemal’i ele veriyordu. Yakalanacaklarını anlayınca, kimliğini açıkladı; Mısır’ının dinî duygularına hitap etti:

— “Kutsal cihada katılmaya gidiyo-



ruz.” dedi. Sınırı böyle geçtiler. Üniformalarını giydiler, silahlarını gizledikleri yerlerden çıkarıp savaşa katıldılar. Bir avuç gönüllü, şimdi Kuzey Afrika’daki son vatan toprağını savunacaklardı.

Mustafa Kemal Derne’de mücadele arkadaşlarıyla bir arada. Oturanlardan soldan ikinci Mustafa Kemal, soldan üçüncü ise Enver Paşa.



İki İtalyan uçağı, taşıdıkları bombaları Türk birliklerinin üzerine atmıştı. Mustafa Kemal’in yüzü tanınmaz hâldeydi. Bir elinde kılıcı, diğer elinde ise bir mendil vardı ve mendille sağ gözünü kapatıyordu.

Kuzey Afrika'daki son Osmanlılar

Trablusgarp Savaşı, ümitsiz bir savaştı fakat Mustafa Kemal'in bu savaşa katılması, ona yeni ufuklar açtı. Kazandığı başarılar, arkadaşları üzerindeki saygınlığını artırdı. Derne, Tobruk ve Bingazi'de kazandığı başarılarla "binbaşılığa" terfi etti. Burada iken "gayrinizami" harp tekniklerini, otorite kurmayı, yokluklarla savaşı sürdürmeyi ve az kuvvetle iş görmeyi öğrendi. Trablusgarp Sa-

vaşı devam ederken Balkanlardaki dört devlet, Osmanlı Devleti'ne saldırdı. İki ateş arasında kalan Osmanlı Devleti, İtalya ile olan savaşını sonlandırmak zorunda kaldı. "Lozan Antlaşması" ile (sonraki adı ile "Uşi") Trablusgarp İtalya'ya bırakıldı. Böylece Osmanlı Devleti, Afrika kıtasından tamamen çekildi. Ancak bölge ile Anadolu arasındaki bağlar hiçbir zaman kesilmeyecektir.



Derin bağlar

Trablusgarp, Mustafa Kemal'in ilk askerî başarısını kazandığı yer olmasının yanında Türk siyasetine damga vurmuş Bülent Ecevit'in anne soyunun da vatanyıydı. Bülent Ecevit'in anneannesi, yani annesi ressam Nazlı Hanım'ın annesi Advie Hanım Libya'dan İstanbul'a gelip askerî okulu bitiren ve Sultan Abdülhamid'in yaverliğine tayin edilen Ali Kırat Paşa'nın kızıydı. Anadolu ile bölge arasındaki bağlar o kadar kuvvetliydi ki Libya Krallığı'nın talebi üzerine Sadullah Koloğlu (1884 -1952) Türkiye'den Libya'ya gitmiş ve orada üç yıl başbakanlık görevinde bulunmuştu.



Bülent Ecevit (1925-2006)

Sadullah Koloğlu Libya'ya nasıl vali oldu?

Sadullah Koloğlu'nun dedeleri Karaman'dan bölgeye giden "Kuloğlu" denilen leventlere dayanıyordu. Sadullah Koloğlu'nun babası Hacı Mebruk Efendi, Derne'de yağ ticareti, belediye meclisi üyeliği, belediye başkanlığı yapan saygın bir insandı. Mebruk Efendi'nin İtalyan işgali sırasında Mustafa Kemal'e çok yardımları olmuştu. Mebruk Efendi, oğlu Sadullah'ı İstanbul'da okutur. Sadullah Bey, eğitiminden sonra Anadolu'nun birçok yerinde kaymakamlık ve valilik görevlerinde bulunur ve Soyadı Kanu-

nu ile Koloğlu soyadını alır. Sadullah Koloğlu, Libya'nın isteği üzerine Türk Hükûmetinin 23.01.1950 tarihli kararıyla Türkiye'den Libya'ya giderek başbakanlık görevine getirilmiştir.



Sadullah Koloğlu'nun Libya'da başbakan olmasıyla ilgili bir gazete haberi.



Sadullah Koloğlu, Türkiye'den giderek Libya'nın ilk başbakanı olmuştur.



Sadullah Koloğlu (1884 -1952), Libya'nın isteği üzerine, dönemin Türk hükûmetinin 23.01.1950 tarihli kararıyla Türkiye'den Libya'ya giderek orada üç yıl başbakanlık görevinde bulunmuştu.

Osmanlı'nın Evlad-ı Fatihan'dan geri çekilişi

Rusya'nın teşvikiyle Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ 8 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne savaş açmıştır. Orduya siyaset karışmış, subaylar İttihatçılar ve İtilafçılar olarak iki siyasi gruba ayrılmıştı. Kayıplar veren ordumuz geri çekilmeye başladı. Savaş sonunda Midye - Enez hattının batısındaki Balkan toprakları Edirne dâhil olmak üzere kaybedildi. Bir zamanlar, İslamiyet'in Rumeli'den atılamayacağını sembolize etmek için inşa edilen Selimiye Camisi ve Edirne artık Bulgarların elindeydi.



Evlad-ı Fatihan'dan kağı arabalarına yükleyebildikleriyle yola düşen Türk anaları, çamur deryasında yalnız ayak ana vatana ilerlemeye çalışıyor.

Avrupalı devletler Osmanlı'nın başkenti İstanbul'a asker çıkardılar

Edirne ile yetinmeyen Bulgarlar bu sefer gözlerine İstanbul'u kestirdiler. İstanbul'un Bulgar ve diğer müttefiklerince işgal edilmesi hâlinde Türklerin buradaki Hristiyanlara kötülük edeceğini bahane eden Fransa, İngiltere, Almanya, Rus-

ya, Avusturya - Macaristan, İtalya, İspanya ve Romanya gemilerinden oluşan ortak bir filo, askerlerini Karaköy civarından İstanbul'da karaya çıkardılar. İstanbul'un halkı, ortak filo askerlerinin Osmanlı'nın yararına karaya çıktıklarına inanıyorlardı.



Avrupalı devletlerin, İstanbul'daki Hristiyanlar Türklerce katledilecek diye İstanbul'a asker çıkardığı Balkan Savaşları sırasında 413 bin Türk Osmanlı topraklarına sığınabilmişti. Ancak katliamlara kurban giden 632 bin kişi bunlar kadar şanslı değildi.



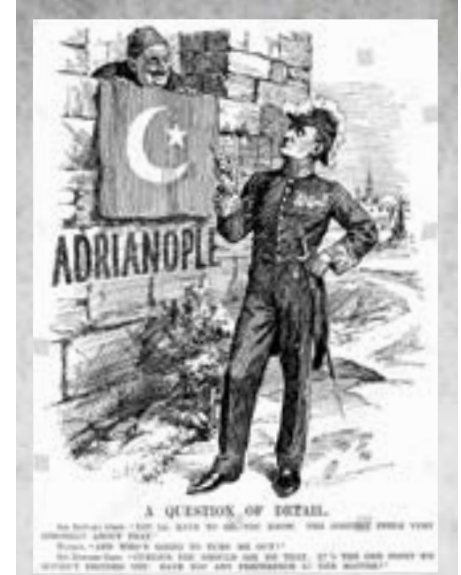
Osmanlıların Balkanlardan geri çekilişi.



“Türklerin birçok müdafaa mevkillerini tutabilme ihtimalleri vardı fakat kendilerinde eski Türk şecaati (Kahramanlığı) yoktu.” Balkan Savaşları sırasında bir Bulgar gözlemci, Türk ordusu hakkında bu sözleri söylüyor.

Batı, Osmanlı'nın Edirne'yi geri almasını işgal olarak niteledi

Balkan Savaşları'nın birinci aşaması Balkan müttefikleri açısından çok iyi geçmişti. Ancak Bulgarların pastadan en büyük payı almak istemesi aralarında bir savaşa neden oldu. Bunun üzerine 250 bin kişilik Osmanlı ordusu Çatalca'daki mevzilerinden çıkarak Edirne'yi geri almak için karşı saldırıya geçti. Avrupalı devletler Osmanlı'nın Edirne'yi geri almasını bir işgal olarak nitelemiş ve Osmanlı Devleti'nin buna son vermesini istemiştir.



En kısa ömürlü Türk devleti

II. Balkan Savaşı sırasında Türk birlikleri Edirne'yi geri almasına rağmen Meriç Nehri'nin batısına ilerleyemediğinden Batı Trakya düşman işgalinden kurtarılamadı. Bulgar çetelerinin Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türklere şiddet uyguladıklarına dair haberlerin çıkması üzerine, Kuşçubaşı Eşref komutasında 116 kişilik bir birlik bölgeye gönderildi. Kısa zamanda destansı bir başarı gösteren birlik, Batı Trakya'yı işgalcilerden temizleyerek 31 Ağustos

1913'te Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'ni kurdu. "Türk tarihinin en kısa ömürlü devleti" olan bu devlet aynı zamanda "Türk tarihinde kurulan ilk cumhuriyet" oldu. Fakat bir yandan büyük devletlerin tehditleri diğer yandan İstanbul Hükûmeti ile Bulgaristan arasında İstanbul Antlaşması'nın imzalanmasıyla Batı Trakya resmen Bulgaristan'a bırakıldı. Osmanlı Devleti'nin desteğini yitiren Batı Trakya Türk Cumhuriyeti de varlığını sürdürmedi.

II. Balkan Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Edirne'yi geri alması üzerine Punch dergisinde yayımlanan karikatür. Altında şunlar yazıyor: Sir Edward Grey (İngiltere Dışişleri Bakanı): "Gitmek zorundasınız bunu biliyorsunuz! Avrupa bu konuda çok kararlı." Türkiye: "Kim beni çıkaracak?" Sir Edward Grey: "Buna henüz karar vermedik. Senin herhangi bir tercihin var mı?"

Bulgarların kutsal yortularında birinci seçilen kıyafet

Bulgarların kutsal yortuları nedeniyle yapılacak kostümlü baloya Mustafa Kemal yeniçeri kıyafetiyle gitmeye karar verir. Arkadaşı Cevat Bey'e mektup yazarak mahsur yoksa kıyafetin İstanbul'daki Askerî Müze'den alınarak kendisine yolunmasını istedi. Voyennin Kulüp 11 Mayıs 1914 günü, savaş öncesi belki de en muhteşem gecelerinden birini yaşıyordu. Orkestra dönemin

en popüler parçalarını çalıyordu. Büyük salonun kapısında hafif bir dalgalanma oldu. Davetlilere açıldı. Hayret, takdir ve alkış sesleri arasında Türk atışe militeri Mustafa Kemal, yeniçeri kıyafeti ile içeri girdi. Herkes Mustafa Kemal'i hayranlıkla izliyordu. Gece yarısı elektrikler söndü, maskeler takıldı. Yapılan oylamada gecenin kostüm birinciliği Mustafa Kemal'e verildi.



Mustafa Kemal kostümlü baloda yeniçeri kıyafetiyle.



II. Balkan Savaşı sırasında, Kuşçubaşı Eşref komutasında 116 kişilik bir birlik, Batı Trakya'da destansı bir mücadele vermiş ve 31 Ağustos 1913'te Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'ni kurmuştur.